

УДК 10.01.06.

О.Ф.Ахметчина,

викладач

(Європейський університет фінансів, інформаційних систем менеджменту та бізнесу, м. Київ)

ВИТОКИ СУБ'ЄКТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ФАНТАСТИЧНОГО СВІТУ В ОПОВІДАННЯХ СТИВЕНА КІНГА

(У статті розглянуто проблеми ідентифікації людини як соціуму, із навколишнім світом, який виконує функцію дзеркала, відбиває в собі й усе потаємне в людині, в тому числі також природу жаху на прикладі оповідань С.Кінга — "Селище Іерусалім", "Цвинтар домашніх тварин", "Кішка з пекла" та роману "Талісман").

*Горезвісний ворон
Підлетить в упор
Каркне "Nevermore".
Едгар По*

Ім'я Стівена Кінга є вже достатньо відомим у світі літератури фантастичного напрямку. Своєрідність творів пояснюється через неповторність образів кожного оповідання чи роману: тут немає циклічності чи послідовності у викладанні подій, існує лише один сюжет, розуміння якого для кожного є індивідуальним.

Американська література має свою специфіку. Згадаймо хоча б лише одне: ця країна була місцем переселення тих людей, які мали надію знайти щось краще. Ті люди мріяли про нове щастя, ті люди не змогли знайти себе на своїй батьківщині і в силу незмоги власної реалізації та суперечок з законом багатьох своїх країн, вони вирушили на пошуки нової щасливої долі. Тому говорити окремо про єдиний початок американської літератури немає сенсу. Спочатку це були усні оповіді, співи про минуле та майбутнє, про Старий і Новий світ. З появою терміну "Новий світ", вже в усний період розвитку американської літератури певним чином входить термін — "мрія" або "фантазія". Ці марення, сподівання людей на найкраще вилились в оповідях. А країна дивної фауни та розмальованих індіанців разом із здивуванням несла паралельно і елементи жаху. Жаху перед невідомим. Таким чином, ми знову зупинилися на думці, що в основі вимислу — тайна, і кожна тайна містить у собі два боки: темний і світлий. Тому не є дивним, що наприкінці ХХ ст. фантастична література знову набирає силу, піднімаючи вже на цей раз — філософські проблеми буття.

Незважаючи на шокуючий триумф Сполучених Штатів у всіх провідних галузях виробництва, автор не ставить собі за мету піднести ім'я своєї країни. Своєю таїною минулого — майбутнього він звертається до всього людства від сходу до заходу, від півночі до півдня з бажанням окликнути людство від безглуздості кроків: як у політиці, так і повсякденному житті. Усі герої Стівена Кінга є американцями по своїй суті.

Отже, пересторога є першим стимулом Стівена Кінга до написання своїх творів. Його девіз — жити не заради грошей, кар'єри, а заради самого життя. До цієї думки дійшло багато письменників і літераторів...

Ще змалку всі ми звикли до жахливих історій, які майже всі закінчуються щасливо. Для нас стало цікавим дослідити природу виникнення всіх жахів. Твори Стівена Кінга як раз дають змогу відповісти на деякі запитання.

Якщо повернутися до коренів людства, то ми звернемо увагу на той факт, що "маленьким суспільством" (під яким ми розуміємо перші спроби людства жити разом за певними законами) керував жах: жах перед невідомим — чи лісом, чи грозою, чи звіром. Але найголовнішим жахом був жах невідомого. Проблема виникнення грому, дощу, спеки захопила наших предків. Через необхідність пізнання, але при відсутності знань, перші люди почали створювати історії, які в тій чи іншій мірі пояснювали природу того чи іншого явища.

З наведеного вище виходить, що природа жаху перед невідомим зводилась до абстракції, до того, що в об'єктивній реальності не може існувати та чого фізично неможливо довести.

З розвитком людства змінювалась форма свідомості: людство набувало більше знань, а на противагу завжди виникали сумніви стосовно реальності того чи іншого явища. Через це сам жах також пройшов шлях еволюції: всі давні боги перших людей на початку нашого тисячоліття проявили себе у Богові, а як негатив — у Дияволі. Вони виступають суддею, мірилом усіх вчинків людей, які вони роблять впродовж усього свого життя. Звідси виходимо, що Біблія є своєрідним джерелом пізнання історії природи страху. Мислячи алегорично, автор приводить нас до думки, що знаходить своє відображення у Біблії, — ми маємо боятися усього, бо ми є дрібними створіннями для цього світу.

Біблія, на думку автора, є мірилом усього. А якщо існує мірило справедливості, то має існувати і мірило несправедливості. Отже, перед нами постає вічна проблема Добра і Зла. В повісті "Селище Іерусалім" найяскравіше показані грані Добра і Зла, виводиться зв'язок між дією та наслідками: якщо добро — нагорода, якщо зло — покарання. Але на питання, що є добро, а що є зло, відповіді читач не знаходить.

Звісно, природа жаху цікавила, цікавить та буде цікавити не лише психологів, філософів та художників, це є і буде проблемою літератури. І це є зрозумілим, адже людина та література є невід'ємними частинами одного. Тому не є дивним, що письменник-фантаст — Стівен Кінг — зацікавився цією проблемою. В ряді оповідань ("Кішка з пекла", "Селище Іерусалім", "Цвинтар домашніх тварин") один за одним з'являються образи міфологеми, такі як: кішка, собака, вітер, людина. Таким чином, ми бачимо скорочену історію еволюції жаху: від тотемі до вищої субстанції — до Бога.

Виходить, Стівен Кінг ставить перед нами потрійне дзеркало: він сам — реальність — наше суб'єктивне "я". Адже кожен з нас є індивідуальністю та в силу наших переконань ми самі робимо висновки про ті чи інші події.

Література є певним віддзеркаленням того, що людина робить. Спочатку література існувала лише в усній формі: перекази, скази, байки. Присутність автора не відчувалась, але через здатність людини спотворювати деякі реальні факти заради колоритності інформації, згодом особа автора почала вимальовуватись:

- у формі моралі;
- у формі вставних речень-описів.

Література ХХ ст. характеризується новою формою передачі інформації – потоком свідомості. Людина – дзеркало, через яке все, що проходить повз, відбивається. Індивідум-дзеркало все сприймає та інтерпретує через себе нам. Роль людини-автора в поданій інформації є фактом в залежності від системи знань, поглядів, переконань, і від цього залежить реальність подання тих чи інших фактів тощо. В оповіданні "Селище Ієрусалім" ми знаходимо людину, яка з одного боку є вірною, а з другого — невірною. Що ми розуміємо під терміном "вірна людина" — то є вірність, тобто це — повне ідентифікування (ототожнення себе з світом, із суспільством). Стівен Кінг ставить перед нами таке запитання: "Чи є суспільство мірилом правильності, вірності?". Саме для того, щоб відповісти на це запитання, він в одному місці зводить дві реальності. Наближає минуле і теперішнє для взаємодії, для розуміння сенсу буття. У протиріччя вводиться два суспільства за канонами моралі: сатаністи та християни. Немов символи, хрест – антихрест, Біблія — антибіблія, віруючі — невіруючі, живі — мертві. Автор доводить абсурдність існування одного без іншого.

Форма подачі інформації — листи. Це надає:

- 1) твору — невичерпності, загадковості;
- 2) читачеві — найлегшу форму розуміння подій: адже кожен звичайний лист має свою структуру: початок, середина (виклад фактів), кінець (своєрідний висновок), завдяки якому відчувається постійна присутність авторського "я".

Ототожнення себе із таїною, яка допомагає жити, основою якої є "асоціації ідей-здібності, яка лежить у самого кореню людського розуму, але в більшій частині також і людського нерозуміння. В цьому і є ключ розуміння магії".[1;56]

Отже, на прикладі антиподів, системи накладання фокусів двох дзеркал автор відкриває новий світ пізнання людини самого себе. Щоб дійти до визначення самого терміну "жах", ми звертаємося до філософського енциклопедичного словника: "Жах — за філософією Сартра — це боязнь самого себе внаслідок свободи недетермінованого характеру, якого не можна зовсім передбачити" [2;87].

Таким чином, жах створює нову реальність індиференції до всього, що відбувається навколо. На його думку, найкращий спосіб життя є просто жити, жити, спостерігаючи та надаючи певну ціну як своїм словам, так і своїм вчинкам, адже кожен крок має свої наслідки...

Війна є виявом безглуздя людства, це невміння людини, як вищої субстанції на Землі, оперувати засобами вербальної комунікації так, щоб уникнути непорозуміння. До чого ми йдемо, якщо жах володіє нами, він навколо: вулиця, комівка, робота. З усіх боків непізнаність і непізнанність. Зі швидким темпом розвитку технічних засобів та урбанізації людства, людина як індивідуум втрачає себе у натовпі: Jack afraided people to recognize him, to feel the differences between him and themselves... But for a while moment he was surprised by their own behavior. Nobody looked at him. Everybody was in a hurry. in a crazy hurry. Everybody was busy by their own business... [3;86].

"Порожнеча" є навкруги, саме вона породжує жах. Знову ж таки — перед невідомим. Саме про це зазначив Ренделл Джоррел у поезії "Thinking of the lost World":

"... I reach out to it

Empty-handed, my hand comes back empty,
And yet my emptiness is traded for its emptiness,
I have found that Lost World in the Lost & Found
Columns whose gray illegible advertisements
My soul has memorized world after world:
Lost-Nothing. STRAYED FROM NOW HERE. NO REWARD.
I hold in my own hands, in happiness,
Nothing: the nothing for which there's no reward" [4:24833].

Виходить, що людина, яка замкнена лещатами обставин, намагається розширити щілину свободи, але чим більше вона її розширює, тим більше стає її бранкою. Повернутись назад — значить збідніти свій світ, стояти на місці — боязко. Обставини життя людини настільки важкі і непередбачувані, що вона, не маючи під ногами твердого ґрунту, знаходиться постійно в очікуванні, тривозі та клопотях. Вона хоче звільнитись від цієї невпевненості, прагне до свободи: "Океан був тим самим, але тепер він був темніше — кольору індіго. Хвилину Джек стояв як зашараний, його обдував морський вітер. Джек пильно вдивлявся в лінію горизонту, де темно-синій океан зустрічався з небом, яке мало колір старих джинсів"[5:51].

Але, отримавши на якийсь час цю примарну свободу, людина отримує "насолоду" — ще більше клопотів, страждань, небезпек — з боку суспільства, держави, окремих людей: "Це була чайка абсолютно неправдоподібних розмірів... крикнула над самим вухом..., чайка зашипіла та й хлопнула крилами..."[5:52].

Міфологія самої американської фантастичної літератури це є цілий простір у часі, в якому не відбувається поділ на минуле і сучасне, в ньому ми лише знаходимо своє "я", та, в залежності від рівня власного сприйняття, ми розуміємо свою необхідність у цьому світові. Таким чином, природа жаху бере свій початок не лише у прадавніх коренях існування людства, а й у вічному світі, що є і буде навколо нас. Тому творчість С. Кінга є суб'єктивним вираженням непередбачуваної об'єктивної реальності світового буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тейлор Э.Б. Первобытная культура: перевод с английского — М.: Политиздат, 1989. — 573 с.
2. Stephen King, Peter Strauh. The Talisman. — 1984. — P.86.
3. The Norton Anthology of American Literature. — W.W. Norton & Company. New York. London, 1995. — P.2482—2484.
4. Философский энциклопедический словарь. — М., 1989
5. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Філософія. Курс лекцій: Навчальний посібник. — К.: Видавництво Українсько-фінського інституту менеджменту і бізнесу, 1998. — 165 с.

Матеріал надійшов до редакції 8.06.2000 р.

Ахметчина Е.А. Истоки субъективной реальности фантастического мира в рассказах Стивена Кинга.

В статье рассматриваются проблемы и идентификации человека как социума с окружающим миром, который выполняет роль «зеркала», что в свою очередь отображает при этом всё тайное в человеке, природу страха на примере рассказов С. Кинга — «Поселение Иерусалим», «Кладбище домашних животных», «Адова кошка» и романа "Талисман".

Akhmetchina J.F. The sources of subjective reality of the fantastic world in S. King's stories.

The problems of human being and his relations with surrounding world, which plays the role of "mirror", are observed in this article (according to S. King's stories — "The Settlement", "Pet's Cemetery", "Hell's Cat" and novel "The Talisman").